

tačných exkurzov do diel iných autorov, napr. *Babičky* Boženy Němcovej, poukazuje na intertextový spôsob modelovania postáv a s tým spojenú relativizáciu ich totožnosti. Bádateľka ukazuje, ako Hodrová maskuje totožnosť postáv, aby zakryla aj totožnosť rozprávača. Skúma, kde je hranica medzi románom a autorkinou biografiou. Strháva masky, ktoré si zakladá spisovateľka, aby nakoniec konštatovala, že podmetom v románe *Théta* je konštrukcia „autor – rozprávač – hrdina“ (s. 142). Cez analýzu použitia ironie a autorkinej hry iluzívnosti s antiiluzívnosťou ukazuje, ako vzniká „románové divadlo“, v ktorom sa spájajú autenticnosť a simulacrum.

V poslednej kapitole Anna Car predstavuje Hodrovej koncepcie vývinu románového žánru. Poukazuje na vzťahy medzi teoretickými názormi vedkyne a umeleckými riešeniami spisovateľky.

Veľmi podrobná, prenikavá interpretácia románovej trilógie občas pripomína meditáciu nad textom plným tajomstiev, prekvapení a nástrah. Anna Car trpezlivo rozmotáva jednotlivé tematické nite: metatextovú a dejovú. Ako reštaurátor cenných fresiek odhaľuje autorkou znásobované, resp. relativizované významy, hru asociácií a hľadá schodné cesty, aby spoznala tajomstvo procesu tvorby a jednotlivé zákutia tohto multiplikovaného textového a významového labyrintu. Čítanie vedeckej práce Anny Car je miestami napínavé ako detektívka, ktorá prekvapuje možnosťami riešení a bohatstvom spôsobov hľadania nových východísk, čím príbeh nielen objasňuje, ale aj znásobuje.

Irena Bilińska

KÁKOŠOVÁ, Zuzana – VOJTECH, Miloslav (ed.): SLOVENSKÝ LITERÁRNY BAROK. VENOVANÉ 340. VÝROČIU SMRTI PETRA BENICKÉHO. Bratislava : Univerzita Komenského, 2005. 220 s.

Baroková literatúra vykazuje početné kontroverzie nielen uprostred vlastnej historickej dynamiky a v explózii staronových a nových žánrov, ale protirečivosťou je poznamená-

né i samotné hodnotenie baroka a jeho kultúry. V uplynulom desaťročí sa na rôznych slovenských a stredoeurópskych konferenciách začalo odvážnejšie pristupovať k jeho novým interpretáciám. Spomeňme medzinárodnú konferenciu v Piliscsabe (2003) a „gavlovičovskú“ v Bratislave (2004), na ktorú čiastočne nadviazala posledná tohto druhu znova v Bratislave (2005), pričom okrem tematickej príbuznosti treba brať do úvahy, že niekoľko literárnych vedcov sa zúčastnilo na všetkých týchto podujatiach.

Zborník zo spomenutého bratislavského pracovného stretnutia k 340. výročiu smrti Petra Benického *Slovenský literárny barok* špecificky a nezastupiteľne dopĺňa reťazec bádateľských výstupov z predchádzajúcich konferencií. Je rozdelený na tri okruhy. V prvej časti sa autori na ploche siedmich štúdií držia pôvodnej témy, pre ktorú zborník vyšiel – osobnosti a poézie Petra Benického. Benického kontroverznosť je viditeľná už v histórii jeho percepcie (problémy okolo nájdenia textu *Slovenských veršov* a ich rukopisu, verme, že vlastného; definitívne nepotvrdený rok vydania *Slovenských veršov*, ich vzťah k Benického *Maďarským veršom* a napokon zaradenie básnika do neskorej renesancie, manierizmu či baroka).

Na tom, že ide o manieristického básnika, sa v podstate zhodli všetci prispievatelia, každý svojim príznačným spôsobom: v prvých kľúčových štúdiách Jozef Minárik typickým kategorickým imperatívom, ktorý nezmiernilo ani úsilie o esejisticko-humorný vstup i výstup; Gizela Gáfríková predovšetkým z heuristického a textovokritického hľadiska, jemne spochybňujúcim štýlom, kritickým pohľadom na javy ad hoc viac či menej diskutabilné. Práve J. Minárik – osobnosť, ktorá dodnes predstavuje pilóťový stĺp vo výskume literatúry od stredoveku až po barok – opiera sa o zahraničnú odbornú literatúru, chce raz a navždy uzavrieť diskusiu či pochybnosti o štýle P. Benického, ktorý podľa neho „stopercentne nôti na manieristickej fujare“. Dokazuje to cez historicko-teoreticky ponímanú problematiku výtvarného i literárneho umenia, pričom v odvolávaní sa na diela iných básnikov zostáva na slovenskej pôde (názny u J. Bocatia, J. Filického, J. Sambuca, J. Silvána, E. Láni-

ho). Analytickým ponorom do interných sfér Benického básnického diela zdôrazňuje protipropagačný a protirétorický štýl, emotívne primeraný, lexikálne i syntakticky prepiaty, ktorý neprichádza ohurovať s novými, na city pôsobiacimi ornamentálnymi trópmi a figúrami, ale chce nanovo vyvolať a potvrdiť všeobecne platné.

Kvantitatívne úsporne, ale originálne a sviežo, priznáva Benickému štatút manieristu Ľubica Zubová, hoci pripúšťa jeho „slabú“ výraznosť a usiluje sa dokázať prítomnosť barokových prvkov. Niektorí autori (Zuzana Kákošová, Silvia Lauková), sústreďujúc sa primárne na antické a barokové motívy, preberajú istú rozpačitosť doterajších názorov a manierizmus v *Slovenských veršoch* vnímajú skôr ako tendenciu na pozadí barokovosti než naplnenie štýlových znakov manieristického smeru.

Aktuálne hodnotenia nemožno pokladať za tápanie v neznámych vodách, ale skôr ide o zrejme odkazy interpretov Benického diela na svojrázny spôsob umeleckej výpovede i na kolorit historicko-kultúrnej atmosféry. V budúcnosti možno očakávať vyústenie do pokusov o komparatívne hodnotenie slovenského manierizmu s inými literatúrami. Cestu otvára práve potvrdenie manierizmu na Slovensku, ktorého územím, ako vieme, prešli prakticky všetky prúdy a miery európskeho formátu, i keď zväčša oneskorene, menej výrazne a nakoniec špecificky slovakizovane.

Dve zaujímavé lingvistické štúdie navzájom prepájajú a systematicky dopĺňajú literárne orientované príspevky. V prvej z nich Pavol Žigo upozorňuje na Benického jazyk ako významný vklad do formovania kultúrnej predpisovnej slovenčiny. Jazykovú polarizáciu v Benického básňach hodnotí ako významný promanieristický komponent k tematickej polarizácii a k žánrovým vlastnostiam. V druhej Jana Skladaná sleduje prepojenosť frazém so špecifickou tematikou a ich variantnosť ako typickú črtu Benického štýlu, vo využívaní frazém vnímaného ako predchodcu Hugolína Gavloviča.

Ďalšie dve časti publikácie editori venovali jedenástim domácim i zahraničným odborníkom na barokové umenie a literatúru. Štúdie vychádzajú priamo z originálnych textov a nesú

znaky úsilia o novšie spracovanie osvedčených tém alebo o odkrývanie doteraz menej pertraktovaných otázok. Žalm patrí k najsubjektívnejším starozákonným biblickým žánrom a práve v jeho lyrických pasážach subjekt uvoľnenejšie presahoval za kanonickú záväznosť i v spevníku Benedikta Szöllösiho *Cantus Catholici* (Ľubica Blažencová). Ďalšie príspevky sa zamerali na etickú koncepciu *Školy kresťanskej* H. Gavloviča (Lenka Macáková), na žánrovú osobitosť diela Mateja Bahila v slovenskom i európskom kontexte (Vladislav Doktor), problém barokovej rétoriky a komunikatívnosti „národnej obrany“ Baltazára Magina (Christian Prunitsch), historicko-literárnu interpretáciu kázňového žánru (Eva Kowalská) a na nemenej významný žáner evanjelickej školskej divadelnej hry (Alexandra Dekanová). Štúdia Miloslava Vojtecha o predhovore k *Tragoedii* Augustína Doležala – „jednom z posledných prejavov baroka“ – organicky presahuje do obdobia klasicizmu. Marta Hulková vo svojom uvažovaní o problematike hudobnej tvorby na Slovensku zostala predovšetkým v prvej polovici 17. storočia.

Záverečná časť zborníka je venovaná českým odborníkom. Prvý zaujme originálny pohľad Iva Pospíšila, ktorý prichádza s aktualizovaným hĺbkovým poňatím viacvrstvenosti baroka, špecificky presahujúceho do slovenských literatúr, ba až do dnešnej európskej kultúry. Interpretátnym obohatením je vedecká úvaha o Komenského nábožensko-vzdelávacej produkcii, ktorá v baroku nestráca svoj estetický potenciál (Hana Bočková), a v neposlednej miere fundovaná analýza barokových a predbarokových piesní z *Kancionálu českého* Matěja Václava Šteyera (Marie Škarpová).

Prezentovaná publikácia oboznamuje čitateľa s odborné elokventnými a vysoko kvalitnými príspevkami, no i s takými, ktorých problematika zostáva otvorená, prípadne nedotiahnutá. Na jej komplexnejšie zhodnotenie si teda budeme musieť nejaký čas počkať. V každom prípade, publikácia je povzbudzujúci dôkaz, že dnešná literárna veda hľadá a nachádza pluralitné cesty k starším kultúrnym obdobiam.

Marta Kerul'ová